Ââ´n e´ččfrijjvuõđad!

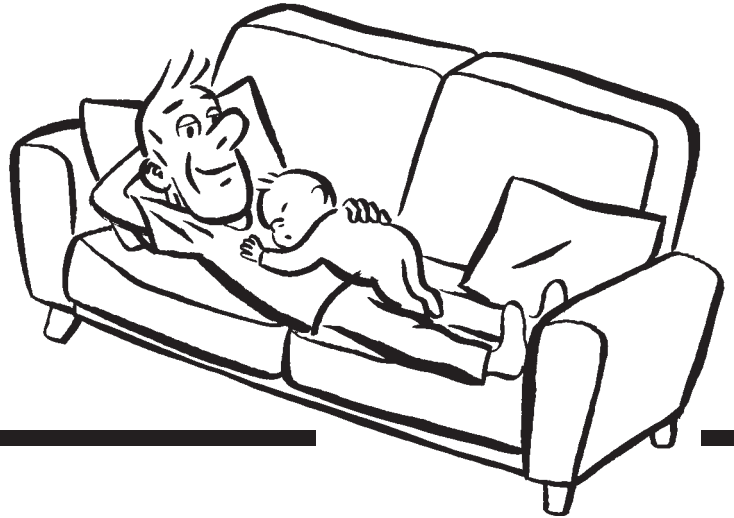

SOSIAAL- DA
TIÕRVÂSVUÕTTMINISTERIA

Brosuu´r 10sms (2011)

Pue´rmõs oođâs piârrjasad!

Ommǥažpiârri argg lij õhttsaž ođđ jie´llem. Tuâi da piârri suânn'jumuš hiâlptââvv, te´l ko e´čč da jeä´nn jue´ǩǩe kõskkneez peâmmva´sttõõzz. Ee´jj da päärna vuârrvaikktõ´sse lij vääžnai, što e´čč vuässâât päärna arggjie´llma ju´n ommǥažpooddâst.

Piârfrijjvuõđ hiâlbee tuâjj- da piârjie´llem suânn'jumuužž te´l, ko piârrjest liâ u´cc päärna. Piârfrijjvuõđ liâ jm. jeä´nnfrijjvuõtt da e´ččfrijjvuõtt, puärrsifrijjvuõtt, bie´ǩǩuum puärrsifrijjvuõtt di peâmmamfrijjvuõtt, bie´ǩǩuum peâmmamfrijjvuõtt da kuä´ss-ne šõddi peâmmamfrijjvuõtt. Jeä´nnfrijjvuõđ, e´ččfrijjvuõđ da puärrsifrijjvuõđ ääi´jest määu´set persoon puåttji mie´ldd tiânâsvuâđđlaž le´be uu´ccmõsmie´rrlaž pei´vvtie´ǧǧ. Peâmmamfrijjvuõđ ääi´jest määu´set dommhåiddam tuärjjõõzz da bie´ǩǩuum peâmmamfrijjvuõđ ääi´jest bie´ǩǩuum peâmmamtie´ǧǧ. Pei´vvtie´ǧǧ da päärna peâmmam tuärjjõõzz ooʒʒât Kelast.

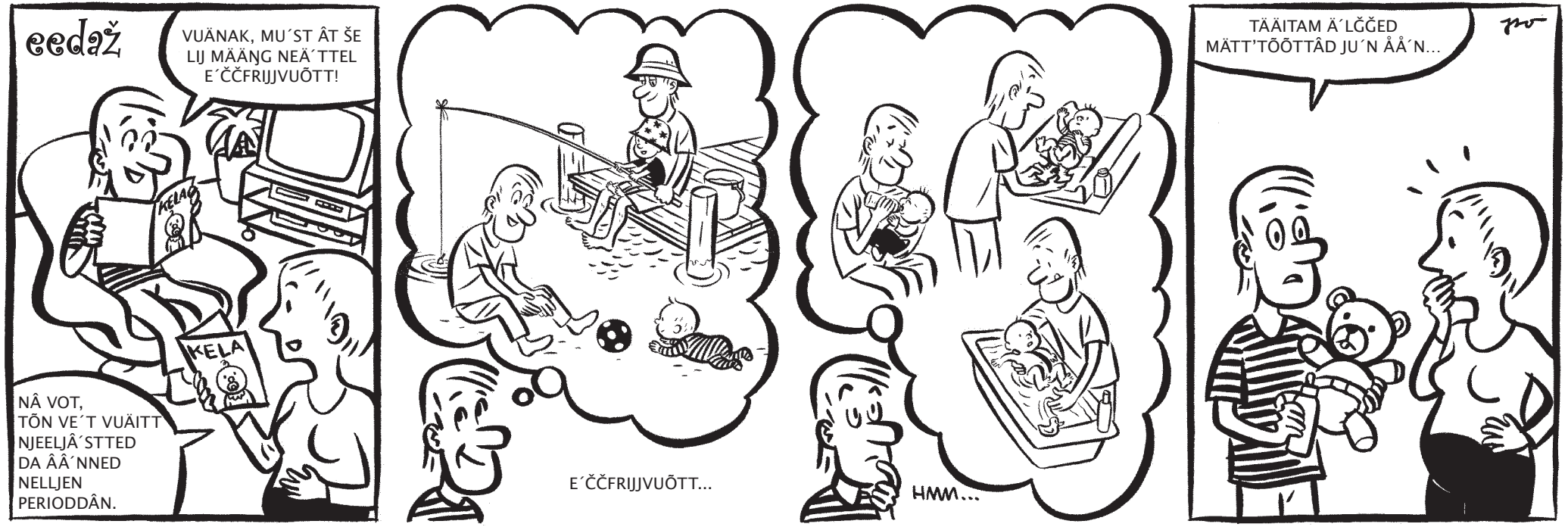
eedaž
VUÄNAK, MU´ST ÂT ŠE LIJ MÄÄŊG NEÄ´TTEL E´ČČFRIJJVUÕTT!
KELA
KELA
NÂ VOT, TÕN VE´T VUÄITT NJEELJÂ´STTED DA ÂÂ´NNED NELLJEN PERIODDÂN.
E´ČČFRIJJVUÕTT...
HMM...
TÄÄITAM Ä´LǦED MÄTT'TÕÕTTÂD JU´N ÅÅ´N...

E´ččfrijjvuõtt

E´čč vuäitt ââ´nned e´ččfrijjvuõđ kolmm neä´ttel (18 arggpei´vved) kuä´ss suännaid šeâtt mâŋŋa ommǥa šõddmest nu´tt, što tõt ââ´net jeä´nn- da puärrsiteä´ǧǧpââi äi´ǧǧen. Frijjvuõđ vuäitt ââ´nned jäänmõsân nelljen perioddân. E´ččfrijjvuõđ ââننmõõžžâst fe´rttai i´lmmted mââimõõzzâst kue´htt mannu ouddâl frijjvuõđ â´lggmest. Ommǥa šõddâm õhttvuõđâst e´ččfrijjvuõđ ââ´nnem ääi´jpoodd mottjumuužžâst, fe´rttai i´lmmted nu´tt sõrgg, ko tõt šeâtt ommǥapiârrja.

E´ččfrijjvuõđ vuäitt še kuu´ǩǩeed. Ee´jjest lij vuäittmõš neellj neä´ttel ommǥapeâmmamperioo´de, te´l ko ommǥaž lij nu´tt ååu´c mannu âkksaž. Jõs e´čč âânn puärrsifrijjvuõđâst uu´ccmõsân 12 arggpei´vved puärrsiteä´ǧǧpââi looppâst, son vuäitt kuu´ǩǩeed e´ččfrijjvuõđes 1–24 arggpeei´vin.

Tän e´ččmäänpââi vuäitt ââ´nned puärrsifrijjvuõđ juätkkan le´be tõn vuäitt se´rdded nu´tt, što tõt ââ´net mâ´ŋŋlakast. Se´rddem mäi´nnen lij, što nu´bb puärrsin lij peâmmam ommǧa dááma pue´tǩǩeeǩâni puärrsitie´ǧǧ da

e´ččmäänpââi kõskksaž ääi´j. Lââ´ssen se´rddem mäi´nnen lij tääu´jmõsân nu´tt, što nu´bb puärrsin lij leämmaž ooudbeä´lnn peäggtum ääi´j vuõigg'gõttum dommhåiddam tuärjjõ´sse. Måttmest vuäitt lee´d nu´tt, što piâr joudd se´rdded mõ´nne diõtt e´ččmââânpââi, hå´t nu´bb puärrsin ij ni le´čči leä´mmaž vuõigg'gõttum dommhåiddam tuärjjõ´sse (tää´rǩab teâđaid vuäžž Kelast). E´ččmââânpââ´jj fe´rttai ââ´nned mââimõõzzâst ouddâl ko ommgaž lij nu´tt 14 määnpââi âkksaž (ouddâl ko lij mõõnnâm 180 pei´vved jie´nntie´ǧǧ spraavjum puärrsitie´ǧǧ mââimõš mä´hssempeei´vest). Ee´jj frijjperioodd äi´ǧǧen ij leäkku vuõiggâdvuõtt peâmmamfrijjvuõ´tte ij-ga pei´vvhåiddu. Jeänna jeät mahssu tõn äi´ǧǧen puärrsitie´ǧǧ. Jeä´nn vuäitt mõõnnâd mááusat tuõjju le´be ââ´nned ǩie´ssluõvâsvuõđ.

Puärrsifrijjvuõtt

Puärrsifrijjvuõtt älgg te´l, ko jeä´nnfrijjvuõtt lij puuttâm. Puärrsifrijjvuõđ kookkadvuõtt lij 158 arggpei´vved. Frijjvuõđâst vuäitt lee´d e´čč le´be jeä´nn, da puärraz vuä´itte suåppâd kõskkneez puärrsifrijjvuõđ âânnmõõžžâst. E´čč da jeä´nn vuäi´tte še jue´ǩǩed frijjvuõđ kõskkneez.

Puärrsifrijjvuõđ âânnmõš fe´rttai plaaneed ju´n ääi´jbeä´lnn. Puärrsifrijjvuõđ âânnmõõžžâst âlgg i´lmmted tuâjju´vddja mââimõõzzâst kue´htt mannu ouddâl frijjvuõđ â´lǧǧmest. I´lmmtum ääi´jpoodd vuäitt mu´tted tå´lǩ päärna håiddamoudldõõzzid kuõskki vuâđain. Tät lij šiõǧǧ vä´ldded lokku, te´l ko e´čč haa´lad ââ´nned kue´htt mââimõs puärrsifrijjvuõđneä´ttel, što vuäžž e´ččfrijjvuõđ kuu´ǩǩumuužž.

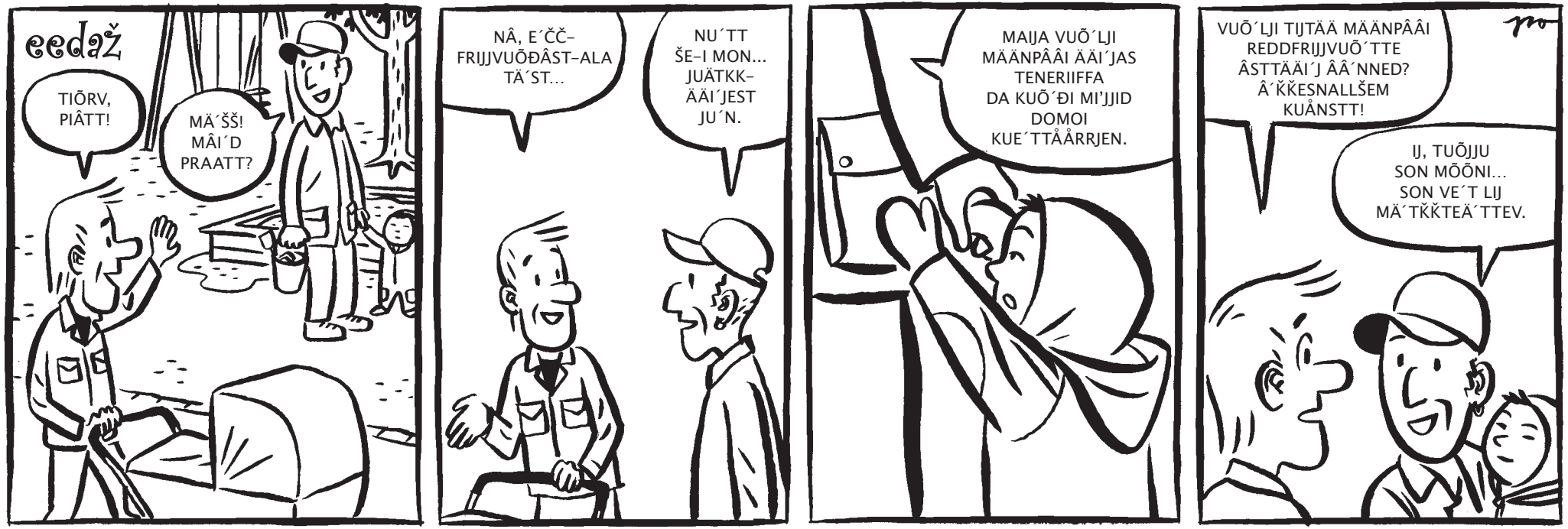
eedaž
TIÕRV, PIÂTT!
MÄ´ŠŠ! MÂI´D PRAATT?
NÂ, E´ČČ–FRIJJVUÕĐÂST–ALA TÄ´ST...
NU´TT ŠE–I MON... JUÄTKK–ÄÄI´JEST JU´N.
MAIJA VUÕ´LJI MÄÄNPÂÂI ÄÄI´JAS TENERIIFFA DA KUÕ´ĐI MI'JJID DOMOI KUE´TTÅÅRRJEN.
VUÕ´LJI TIJTÄÄ MÄÄNPÂÂI REDDFRIJJVUÕ´TTE ÂSTTÄÄI´J ÂÂ´NNED? Â´ǨǨESNALLŠEM KUÅNSTT!
IJ, TUÕJJU SON MÕÕNI... SON VE´T LIJ MÄ´TǨǨTEÄ´TTEV.

JEÄ´NNFRIJJVUÕTT LIJ 105 ARGGPEI´VVED

Hanna âânn jeä´nnfrijjvuõđ 105 arggpei´vved Akseli âânn seämmaäiggsânji Aino-ommga šõddâm poodd 8 arggpei´vved.

E´ČČFRIJJVUÕTT LIJ 18 ARGGPEI´VVED

OMMGAŽ LIJ NU´TT 3 MANNU ÂKKSAŽ

PUÄRRSIFRIJJVUÕTT LIJ 158 ARGGPEI´VVED

Hanna âânn õhttsaž puärrsifrijjvuõđâst 146 arggpei´vved da Akseli âânn seämmaäiggsânji e´ččfrijjvuõđâst loopp 10 arggpei´vved.

E´ČČ ÂÂNN PUÄRRSIFRIJJVUÕÐ LOOPPÂST
UU´CCMÕSÂN 12 ARGGPEI´VVED

E´ČČ VUÄŽŽ LÂÂ´ZZ E´ČČFRIJJVUÕÐ 24 ARGGPEI´VVED

Tät e´ččmäänpââ´jj fe´rttai ââ´nned
mââimõõzzâst ouddâl ko ommgaž
lij nu´tt 14 määnpââi âkksaž.

Akseli ââNn puärrsi õhttsaž
puärrsifrijjvuõđâst
kue´htt mââimõs neä´ttel
le´be 12 arggpei´vved.
Tän piârri tu´mmstõõgg mie´ldd
Akseli vuäžž lââ´zz e´ččfrijjvuõđ
24 arggpei´vved.

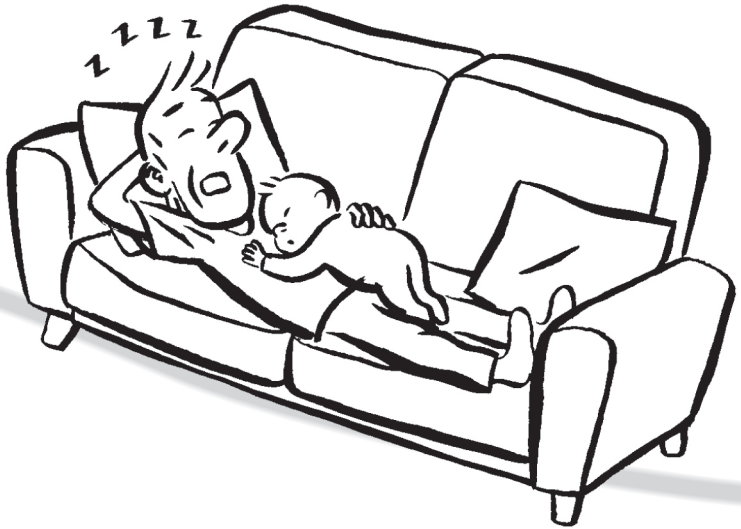

OMMGAŽ LIJ NU´TT 9 MANNU ÂKKSAŽ

PEÂMMAMFRIJJVUÕTT POKA PÄÄRNAŽ TEÂUDD 3 EE´JJ

Aino peâmm'mõõžžâst loŋŋnam
Akseli kuâđđai peâmmamfrijjvuõ´tte,
poka Aino teâudd kue´htt ee´jj
Hanna juätkk Aino peâmmõõžž dááma,
poka Aino teâudd kolmm ee´jj.

Puärrsifrijjvuõđ vuäitt ââ´nned še bie´ǩǩee´l

Puärrsifrijjvuõđ vuäitt ââ´nned še bie´ǩǩee´l. Bie´ǩǩuum puärrsifrijjvuõđ äi´ǧǧen e´čč da jeä´nn peâmma päärna vuârvuârai. Bie´ǩǩuum puärrsifrijjvuõđ jäänmõskookkadvuõtt lij 158 arggpei´vved. Puärraž suä´ppa tuâjju´vddjeezvui´m vuä´ssäi´ǧǧtuâjast puärrsiteä´ǧǧpââi äi´ǧǧen. Te´l kuhttu tuâjjäi´ǧǧ da pä´lǩǩ vuäitt lee´d 40–60 proseent, kåå´tt lij ämmatvuu´dest suåvvtõõllâmvuâlaž obbäiggsaž tuâjjla jäänmõstuâjjääi´jest da obbäi´ǧǧtuâi pää´lǩest. Suåppmõš vuä´ssäi´ǧǧtuâjast tuejjeet uu´ccmõsân kuõi´t männ'ja. Jõs e´čč âânn bie´ǩǩuum puärrsifrijjvuõđ puärrsiteä´ǧǧpââi looppâst, son vuäžž vuõiggâdvuõđ e´ččfrijjvuõđ kuu´ǩǩumu´šše.

eedaž
MUÄNNAST KÂ´L MÂÂNN PUÂRAST! TÄÄITAM KUÂĐĐJED ŠE PUÄRRSIFRIJJVUÕ´TTE.
TON-KO?
MON ŠE HAA´LEČIM LEE´D VEÂL OMMGAIN DÅÅMA...
AHAA... NÂ, TEÄ´ǦǦ RÄ´TǨǨAD
MON-KO TUÕJJU, TÅ´LǨ TÕN DIÕTT, GU MON TEÄ´N'JAM JÄÄNAB? PIIJJÂP HÅ´T PUÄRRSITIE´ǦǦID TUU BAŊKKTI´LLE!
IJ KU KRUUN AVI KLAAV?
BEÂDDAA! VUEIT'TÕTTEM!
HEEI! KUUL TE´BE TÄN, PUÄRRSIFRIJJVUÕĐ VUÄITT ŠE BIE´ǨǨEED!

eedaž
HAA´LEČIǨ Â´TE VUÄ´SSÄI´ǦǦ–TUÕJJU?
NU´TT... UU´CCMÕSÂN KUÕI´T MÄNN'JA.
TYÖVUOROT

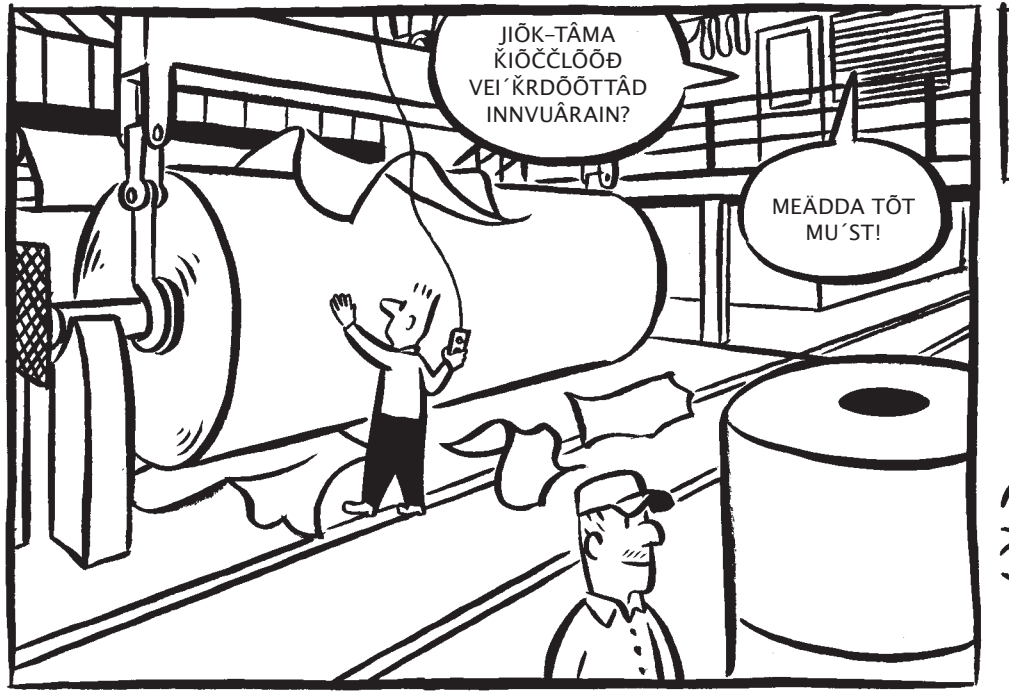
JIÕK–TÂMA ǨIÕČČLÕÕĐ VEI´ǨRDÕÕTTÂD INNVUÂRAIN?
MEÄDDA TÕT MU´ST!

MU´ST KAAV VUÄĐ NU´TT LOSSANJA, ŠTO PUK INNVUÂR ŠÂ´DDE MU´NNE.

Peâmmamfrijjvuõtt

Mâŋŋa ko puärrsifrijjvuõtt lij puuttâm, e´čč le´be jeä´nn vuäitt kuâđđjed peâmmamfrijjvuõ´tte peâmmad vuâlla 3–âkksa päärna, nu´tt što tuâjjkõskkvuõtt ij puåtkkân. Puärraz jiâ vuei´t lee´d õhttna obbäiggsânji peâmmamfrijjvuõđâst.

E´čč da jeä´nn vuäi´tte lee´d bie´ǩǩuum peâmmamfrijjvuõđâst, suäna vuä´nee tuâjjääi´jes pää´lǩtää jäänmõsân tõn räjja, ko päärnaž looppat vuâđđmätt´tõõzz nuu´bb lookkâmee´jj.

Kuu´ǩǩuum mätt'tõõttâmoolg-tumuužž kruuggâst åårrai päärnai puärraz vuäi´tte ââ´nned bie´ǩǩuum peâmmamfrijjvuõđ tõn räjja, poka kuälmad lookkâmee´ǩǩ lij puuttâm.

eedaž
ŠIÕGG ǨIRGGNIǨ VEÂL MÄTT'TÕÕTTÂM PO´DDE.
TIÕRV! PUÕ´TTEM JU´N!
ŠIÕGG, ŠIÕGG! TÕT O´NNAST!
EEDAA!
PUÄ´Đ, PUÄ´Đ!
KÂ´L LIJ ÕÕMÂS! MIJ U´CC ČÂ´LMMKÅÅLLAŽ SILTTAD JU´N VÄ´33ED!
ŠIÕGG KU VUÕŠŠUM VUÄ´NKAB TUÂJJÄÄI´J, ŠTO ǨIRGGNEM TÄN ÕMMAZ VUEI´NNED!
DA SÕRGG TÕN JU´N VÄÄ33AK ŠKOOU´LE!
AIV ČUU´T SÕRGG... ŠKOOULÄ´LǦEMÂÂ´ǨǨ ÕÕLGČI AAINÂS KAGGÂD!

Bie´ǩǩuum peâmmamfrijjvuõđ oudldõssân lij, što tuâjjlaž lij leämmaž kääzzkõõzzâst uu´ccmõsân kutt mammu 12 määnpââi äi´ǧǧen. Frijjvuõđ âânnmõõžžâst fe´rttai tuejjeed čuä´jtõs tuâjju´vddja mââimõõzzâst kue´htt mannu ouddâl tõn ä´lǧǧmest. Kuhttu puärraz vuäi´tte ââ´nned bie´ǩǩuum peâmmamfrijjvuõđ seämma ka´lndarpââi äi´ǧǧen, leâ´sa sij jiâ vuei´t peâmmad päärna seämmaäiggsânji. Puärraz vuäi´tte jue´ǩǩed peâmmva´sttõõzz nu´tt, što nu´bb peâmm päärna tue´les- da nu´bb jeä´ǩǩespeei´v le´be nu´tt, što suäna peâmma päärna vuârrpeei´vi le´be -neättli.

Vuâlla 10-âkksa päärna puâccjem diõtt ee´jjest le´be jie´nnest lij vuõiggâdvuõtt kuâđđjed håiddamfrijjvuõ´tte jäänmõsân neellj tuâjjpeeivas. Puõcci päärna håiddvuõiggâdvuõtt ouddlâstt, što kuhttu puârraz liâ tuâjast doom åålg-beä´lnn le´be nu´bb puärrsin ij vuei´t håiddad päärna dååma tuejjeem tuâi le´be mätt'tõõttâm diõtt.

Ââ´n vuõiggâdvuõđad piârfrijjvuõ´tte!

Kõõjj lââ´ssteâđaid jiijjad piârvuä´pstempääi´ǩest le´be Kela pääiklažkonttrest.

Tät brosuu´r lij i´lmstõõvvâm tå´lǩ sääi´mest.
www.stm.fi/julkaisut

Lââ´ssteâđaid brosuu´râst:
sosiaal- da tiõrvâsvuõttministeria/
sakkeemjuâggas: viestinta@stm.fi

Kela:

- pä´rnnpiârrjid (brosu´rr)
- Oocc pä´rnnpiârri tuärjjõõzzid sääi´mest: www.kela.fi/asiointi
  Ouddõsblaaŋkid vuäžžak še Kela konttrin da www-seeidain addrõõzzâst
  www.kela.fi > Lomakkeet
- Kela www-seeidain åårrai la´sǩǩeemneävv vie´ǩǩin vuäitt rekknâ´stted pei´vvteä´ǧǧpââi ääi´jpoodd di pei´vvtie´ǧǧ meä´r tuâjjtiânnsi mie´ldd

Copyright: sosiaal- da tiõrvâsvuõttministeria

Kartträidd: Pentti Otsamo

AT-Julkaisutoimisto Oy, Helsset 2011